

לעילוי נשמת

מרת אלישבע ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

המקבל שדה מחבירו

ולא הצליח לאכול מתבואתה

החוכר שדה מחבירו על מנת לשלם לו סך קבוע בין תעשה הרבה בין תעשה מעט, ולבסוף ארע שלא אכל החוכר תבואת השדה.

אם החוכר לא זרע את השדה כלל – החוכר חייב לשלם לבעל השדה כפי מה שהתחייב לו, אפילו אם היתה מכת מדינה, ולקו שאר השדות, ואינו יכול לומר לו, אנכה מהחכירות, שהרי אם הייתי זורע, גם אני הייתי לוקה, והייתי מנכה לך מהחכירות, [כמבואר בהמשך בדין שדה שלקתה מחמת מכת מדינה], ואם כן גם עתה כשלא זרעתי, יש לי לנכות מהחכירות, כי המחכיר אומר לו, אם היית זורע היה לך נס, ולא היית לוקה, כמו שמצינו שיש בני אדם אשר "לא יבושו בעת רעה ובימי רעבון ישבעו". [ועל הדין הזה הקשו בגמרא, ולא תרצו. אולם לא נדחה הדין מחמת הקושיא].

אם החוכר זרע את השדה ולא צמחה התבואה כלל – החוכר חייב לשלם לבעל השדה כפי מה שהתחייב, אפילו אם היתה מכת מדינה, אלא אם כן חזר וזרע כל הימים הראויים לזריעה, ובכל זאת לא צמחה התבואה, [ולכאורה אינו נפטר אלא אם כן היתה מכת מדינה, אבל אם רק הוא לקה, ישלם כי מזלו גרם לכך, ואין למחכיר להפסיד]. בימי זריעת חטים ושיפון נחלקו החכמים, לדעת רבי יהודה - תשרי ומרחשון. ולדעת רבי מאיר - חצי תשרי מרחשון וחצי כסלו. ולדעת רבי שמעון - מרחשון וכסלו. ובימי זריעת שעורים וקטניות נחלקו רש"י ותוס'. רש"י מפרש - עד ראש חודש אדר. ותוס' מפרשים - עד ראש חודש שבט או ה' שבט.

אם החוכר זרע את השדה וצמחה ולאחר מכן לקתה – לדעת הברייתא, החוכר חייב לשלם לבעל השדה כפי מה שהתחייב מתחילה, אפילו אם היתה מכת מדינה. אלא אם כן זרע שוב וצמח ולקה, עד שהוחזק ללקות. לדעת רבי יהודה, הוחזק ללקות בשתי פעמים. ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, הוחזק ללקות בשלוש פעמים. ומדברי שמואל משמע, שאם צמח פעם אחת ולקה מחמת מכת מדינה, אינו מחוייב לזרוע פעם נוספת, ומנכה לו בעל השדה ממה שהתחייב מתחילה לשלם לו על החכירה, כי כשהנזק בא מחמת מכת מדינה, ולא מחמת החוכר, אין להטיל את כל הנזק על החוכר, והמחכיר משתתף עמו בנזק.

ניכוי דמי החכירות מחמת מכת מדינה – לדעת הברייתא, כשהוחזקה תבואת השדה ללקות מחמת מכת מדינה, ולדעת שמואל, כשלקתה תבואת השדה פעם אחת מחמת מכת מדינה, החוכר מנכה למחכיר מדמי החכירה, כי כשהנזק בא מחמת מכת מדינה, ולא מחמת החוכר, אין להטיל את כל הנזק על החוכר, והמחכיר משתתף עמו בנזק. אולם יש שני אופנים שאף על פי שלקתה תבואת השדה מחמת מכת מדינה, אינו מנכה לו מהחכירות. א. אם שינה החוכר ממה שאמר לו המחכיר לזרוע, כגון שאמר לו לזרוע חטים וזרע שעורים, כי המחכיר אומר, אם היית זורע חטים כמו שאמרתי, לא היו לוקים, כי היה מתקיים בי הפסוק "ותגזר אומר ויקם לך", שהיוצר היה מקבל תפילתי, ואני בקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בחטים ולא בשעורים. ב. אם לקו גם כל שאר תבואות החוכר שבשאר מקומות, כי בזה מוכח שמזלו של החוכר גרם לנזק, ולא מכת המדינה. ג. ולדעת רבי יהודה יש אופן נוסף, שאף על פי שלקתה השדה מחמת מכת מדינה, החוכר אינו מנכה מהחכירות, והוא כשהתנאי היה לקבל מעות או שאר דברים שאינם תבואת השדה עצמה, כי הנזק לא בא אלא על התבואה, ורק החוכר על מנת לתת סך קבוע מהתבואה, מנכה מהחכירות כשהתבואה לוקה מחמת מכת מדינה, [ואמר רבא לית דחש לה לדברי יהודה].

אולם כשהתבואה לקתה שלא מחמת מכת מדינה, החוכר משלם כל מה שהתנה מתחילה, כי מזלו גרם לנזק ואין למחכיר להפסיד, ואפילו אם לקו גם כל שאר תבואות המחכיר שבשאר

מקומות, אין תולים את הנזק במזלו של המחכיר, כי מחמת מזלו לא היתה השדה לוקה, שהרי הכתוב אומר "כי נשארנו מעט מהרבה", כלומר אין רגילות שיפסיד אדם כל רכושו, אלא נשאר לו מעט, ואם כן מאחר ששאר תבואותיו נפסדו, זה נותר לו שישלם לו את חכירותו.

שנות תבואה לעניין מכירה בזמן היובל

המוכר את שדהו בזמן שהיובל נוהג, רשאי לגאול אותה מהקונה, כשיעברו שתי שנים שיש בהם תבואה בעולם.

ולפיכך אם היתה שנת שידפון או ירקון או בצורת בכל בעולם, אינה נמנית למניין זה. וכן שנת השמיטה אינה נמנית למניין זה, אף על פי שיש תבואות בחו"ל, כי מאחר שאסור לעבד את השדה במצוות מלכו של עולם, הרי זה כשנה שאינה שנת תבואה.

ורק שנים שמותר לעבד בהם את השדה, ויש תבואה בעולם, [אפילו אם בשדה זו לקתה התבואה], יש להחשיב למניין השנים, שנאמר "במניין שני תבואות ימכר לך", כלומר שנים שיש בהם תבואה בעולם.

גירעון פדיון שדה מהקדש

המקדיש את שדהו בשעה שהיובל נוהג ובא לפדותו, אם פודה בתחילת היובל, נותן 50 שקל כסף, ואם בא לפדות לאחר מכן, מגרע מהתשלום הזה שקל ופונדיון כנגד כל שנה שעברה מתחילת היובל, ואפילו אם היו ביניהן שנים של שידפון או ירקון או בצורת בכל העולם, או שהיו ביניהן שנות שמיטה, כי יש לו הנאה מהשדה גם בשנים הללו, שיכול לשטוח בה פירות.

הזמן שכימה עומדת באמצע הרקיע

על ראש האריסים בחזרתם מהשדות

גלגל הרקיע עגול הוא, חציו למעלה מן הארץ, וחציו למטה מן הארץ, וחלוק הוא לשנים עשר חלקים הנקראים מזלות. בכל זמן מחציתם למטה מהארץ, ומחציתם למעלה מהארץ, וכשעולה מזל נוסף מצד מזרח, שוקע מזל אחר כנגדו מצד מערב. כל מזל שוהה שתי שעות בעלייתו, ושתי שעות בשקיעתו. ובכל ראש חודש מזל אחר מתחיל לעלות בעלות השחר. [בניסן טלה. באייר שור. בסיון תאומים. בתמוז סרטן. באב אריה. באלול בתולה. בתשרי מאזניים. בחשוון עקרב. בכסלו קשת. בטבת גדי. בשבט דלי. ובאדר דגים].

רש"י מפרש, שכימה נמצאת בסוף מזל טלה, והאריסים חוזרים מהשדות בסוף שעה עשירית מעלות השחר, ואם כן **בראש חודש אדר** נמצא כימה באמצע הרקיע על ראשם בשובם מהשדות, כי בחודש אדר בשעתים הראשונות של תחילת היום עולה מזל דגים, ובשעתים שלאחר מכן [3-4] עולה מזל טלה, ולאחר שש שעות נוספות נמצא סוף מזל טלה באמצע הרקיע.

שעה 10 בחודש אדר ושעה 12 בחודש שבט **ותוס'** מפרשים, שאמנם כימה נמצאת סמוך לסוף מזל טלה, אבל האריסים חוזרים מהשדות בסוף היום, כלומר בסוף שתיים עשרה שעות מעלות השחר, ואם כן כימה נמצאת באמצע הרקיע על ראשם בשובם מהשדות, חודש אחד יותר מוקדם, כלומר **בראש חודש שבט**, כי בחודש שבט בשעתים ראשונות של תחילת היום עולה מזל דלי, ובשעתים שלאחר מכן [3-4] עולה מזל דגים, ובשעתים שלאחר מכן [5-6] עולה מזל טלה, ולאחר שש שעות נוספות נמצא סוף מזל טלה באמצע הרקיע.

תשלום החכירה

החוכר שדה מחבירו, על מנת לתת לו מהתבואה עשרה כור חטים, נותן לו עשרה כור חטים שגדלו בה, **בין היו רעים**, **בין היו יפים**, [והמחכיר אינו יכול לומר הבא אחרים טובים מהם, והחוכר אינו יוכל לומר אתן אחרים גרועים מהם], כי יש למחכיר לקבל חטים כמו שיש לחוכר מחכירותו.

ומכל מקום, רק אם לקו החטים בעורם צריכים לשדה, רשאי לשלם אותם למחכיר, אבל לקו בביתו של החוכר, לאחר שנגמרו כראוי, אינו יכול לתת אותם למחכיר.

וכל זה כשחכר את השדה כדי לעשות בה מהמין שהתחייב לשלם, אבל חכרה לאספסתא, על מנת לשלם חטים, ועשתה אספסתא טובה, ולאחר מכן זרעה חטים לתשלום חכירותו, והיו רעים, אינו משלם אותם, אלא משלם חטים אחרים טובים.

והתוס' כתבו, שכן הדין גם אם לא זרעה אספסתא כלל, כי המחכיר אומר לו, אם היית זורע אספסתא, היתה עושה כראוי, ומאחר שחכרת לשם דבר שהשדה עושה כראוי, אין לי לקבל חטים רעות.

המקבל שדה לגדל בה דבר

מסוים וגידל בה דבר אחר

החוכר שדה לגדל בה דבר מסוים, אסור לו לגדל בה דבר אחר, שמכחיש את הקרקע יותר. [חטים מכחישות יותר משעורים. וקטנית מכחישה יותר מתבואה].

ואיסור זה לא נאמר אלא בארץ ישראל, שהיא מקום הרים, ויש לחוש לכחישות הארץ, אבל בבבל שהיא מצולה, וטבועה בביצות מים, אין לחוש לכחישות הארץ, ומותר לשנות אף לדבר שמכחיש את הארץ יותר. ורבי שמעון אוסר, מהטעם שיתבאר בעזה"י בהמשך.

וכמו כן לפירוש רש"י, אף בארץ ישראל לא נאמר האיסור הזה, אלא **בחכירה**, שאין לבעל השדה רווח מהשינוי, כי לא יקבל אלא מה שהתנה עם החוכר מראש. **אבל לאריס מותר** לגדל דבר משובח ממה שקיבל עליו לגדל, אף על פי שמכחיש את הארץ יותר, כי בעל השדה חולק עם האריס במה שמגדל, ורוצה להרוויח, אף על פי שארצו מכחישה בכך.

ולדברי תנא קמא, כל זה כשבא לשנות, ולגדל דבר המכחיש את הארץ יותר, אבל **מותר לחוכר לשנות, ולגדל בקרקע דבר המכחישה פחות** ממה שקיבל לגדל, כי בעל השדה אינו נפסד בכך. [ולכאורה דווקא בחכירה הדבר מותר, אבל אריס אינו רשאי לגדל דבר השווה פחות ממה שקיבל עליו לגדל, כי התחייב לחלוק עם בעל השדה בדבר השווה יותר, ובעל השדה אינו מתרצה לקבל פחות, אף על פי שמכחיש את ארצו פחות].

ולדברי רבן שמעון בן גמליאל, אסור לחוכר לשנות ולגדל דבר אחר ממה שקיבל, אפילו אם בא לשנות לדבר המכחיש את הארץ פחות. ולא משום שאסור לאדם לדבר כזב, כי אם בעל השדה אינו מפסיד מהשינוי, אין בזה קפידה. וטעם האיסור, **כי פעמים בעל השדה נפסד, גם כשזרעים דבר המכחיש את הארץ פחות.** רש"י מפרש, שכל ארץ שאין זורעים אותה בכל שנה באופן שווה, מתקלקלת, ולכן **אם ישנה מהרגילות הוא מקלקל.** והתוס' פירשו, שאדרבה תקנת הקרקע היא שיזרעו אותה בכל שנה באופן שונה, ומהטעם הזה אין לחוכר לשנות, אפילו לדבר שמכחיש את הארץ פחות, כי יתכן שבשנה הקודמת נזרעה כך, ואם יזרענה שנית **כבשנה שעברה, הוא מקלקל את הארץ.**

ניתן לקרוא את האותיות המודגשות בלבד

כסיכום קצר של הדף

[לתרומות ולהנצחות](#)

[לרכישת ספרי בקיצור באתר אמזון](#)

[להצטרף לקבוצת וואצאפ לקבלת הקבצים מידי יום](#)

[להצטרף לקבוצת טלגרם לקבלת הקבצים מידי יום](#)

כל הזכויות שמורות © מותר להפיץ שלא למטרה מסחרית